

# Yaylaq festivalı keçmiş ənənələrin, köç mədəniyyətinin yenidən canlanmasıdır

**D**ünyanın ən qədim mədəniyyətlərindən biri də köç-elat mədəniyyətidir. Əsrlərlə davam edən bu ənənə, yayı yaylaqda, qışı qışlaqda keçirən azərbaycanlıların bir qisminin mühüm həyat tərzinə çevrilmişdir. Ağır tərəkəmə elləri yaylaq mövsümünü əsasən Kəlbəcər və Laçın rayonlarının ərazilərində keçirmişlər. May ayının sonlarından başlayaraq, əsasən Mərkəzi Aran rayonlarının qoyunçuluq təsərrüfatları üzvi dağlara sarı yol alardı. Soyuqlar düşsənə kimi mal-qara yaşıl çəmənlərdə bəslənər, bütün xəstəliklərə qarşı profilaktik tədbirlər həyata keçirilirdi. Burada çobanları gözləyən əsas təhlükələr sırasında, qarlı, boranlı hava, çovğunla yanaşı, vəhşi heyvanların hücumu da var idi. Həmin hücumları, xüsusilə, canavarların sürüyə basqımını dəf etmək üçün isə onların ən yaxın köməkçiləri, sadıq dostları itlər idi.

Ermənistan silahlı qüvvələrinin 30 ilə yaxın Azərbaycan ərazilərini işğal etməsi nəticəsində yaylaq yerlərimizi də itirmişdik. Xalqımızın min illərlə yaşatdığı elat mədəniyyəti də öləzəmək ərəfəsində idi. Doğrudur, ötən müddət ərzində ölkənin digər dağ rayonlarında bu proses davam etdirilirdi. Lakin məhdud şəkildə. Onu da xatırlamaq yerinə düşər ki, düşmən ölkənin soyqırımını, terror və qəfil hücumları elat camaatına qarşı da törədilib. Belə ki, 1992-ci il avqust ayının 12-də Ermənistan silahlı qüvvələri Cermuq istiqamətindən Sarı yer yaylağında olan İmişli rayonunun təsərrüfatlarına hücum etmiş, 9 nəfəri qətlə yetirmiş, minlərlə mal-qaranı və əmlakı qarət etmişdir. 2020-ci il 27 sentyabr tarixində başlayan Vətən müharibəsində Azərbaycan ordusu işğal altında olan bütün yurd yerlərimizi azadlığa qovuşdurdu. Bununla da unudulmuş, itib-batmış ənənələrimiz bərpa edilib əzəli görkəminə, qaytarıldı. Artıq üç ildir yaylaq mövsümü də öz məcrasında, nizamında həyata keçirilir.

Yaylaq yerlərimiz, binələrimizdə də bir canlanma var. Mətbuatda bununla bağlı yazılara rast gələrkən ilk növbədə, canlandırılan səhnə və yaxud da xatırlatma "Dədə Qorqud" filminin bəzi fraqmentləri, filmde qurulan alaçıqlar olur. Mən isə bir müəllif olaraq yaylaq həyatını canlı görmüş, yaşamış biriyəm. Bizim uşaqlığımız sovet dövrünə düşüb. Atam baytar həkimi olduğu üçün uşaqlıq illərim Qarabağ, Xankəndi, Şuşa, Kəlbəcər, Laçın, əsasən də yaylaq ərazilərində keçib. Sarı Yer, Əyri qar, Qulalı, Çalbayır və digər yerlər İmişli rayonunun yaylaq əraziləri idi. Dərslər bağlanan kimi hökumətin təyin etdiyi maşınla yola düşərdik. Bəzən getmək istəmir, atamın zəhmindən çəkinib, "orada işıq, televizor yoxdur" bəhanələri ilə anamızı mürciyyət etsək də heç bir faydası olmazdı. Çünki onun da ənənəvi cavabı vardı: "Pulsuz sanatoriya, gedin, dincəlin". Lakin dağlara çatıb, o gözəllikləri görəndə, hər şey yadımızdan çıxardı. Yolüstü Kəlbəcərin "Taxta" deyilən yerində düşərdik.

Onu da deyim ki, bura insanların sıx olduğu yer idi. Addımbaşı sazlı, sözlü aşıqlar çalib-oxuyardı. Sonra çatardıq Soltan Heydər deyilən yoxuşa. Buranı mütləq piyada çıxardıq. Yaxşı yadımdadır, aşağıda "Ceyran" bulağı vardı, dişimiz dona-dona suyundan içərdik. Yaylağa çatanda hamı bizə yığışardı. Həkimin ailəsi gəlib deyər, qoyun kəsən, qaymaq sərən kim. Obada bizim taxta evimiz seçilsə də alaçığı çox sevərdik. Onu da deyim ki, həmin alaçıqlar xüsusi qırmızı rəngli çubuqlardan tikilirdi. Bu prosesdə biz uşaqların da rolu var idi. Kimi çubuqları torpağa basdıran zaman həmin deşiklərə su tökərdiki rahat başa gəlsin. Kimi də uzun çubuqları bağlamaq üçün nənələrin toxuduğu qotazlı ipləri bir-bir alaçıq tikənlərə verərdi. Hazır olan alaçıqların başqa gözəlliyi vardı. Mütləq evin baş hissəsində yük yığılar, yerə min rəng çalan xalçalar sərilərdi. Gecələr qəfil yağan yağışın, dolunun səsi izah olunmayacaq dərəcədə keyfli, əyləncəli idi.

Səhərlər yarıyuxulu oyanan aran uşaqlarının hər şeyə marağı olardı. Dumanlı, səhli yaylaq səhəri anasını əmməyə qaçan quzuların səsi ilə açılardı. Alaçıqdan çıxdıqda üzümüzə xəfif dağ küləyi dəyərdi. Yumru-yumru alaçıqlar göbələyi xatırladardı. Hər evin qarşısında qaynayan samovardan qalxan tüstü üzüyuxarı, dumana qovuşmağa can atardı. İrəli baxdıqca Dəli dağın sıralanmış vüqarı, aşağısında isə Qaranlıq dərəni seyr edirdin. Ətrafdakı uca dağların sinəsinə mirvari kimi dolaşan qoyun sürüləri uzaqdan lap balaca görünərdi. Dağların döşündə hələ də əriməyib qalan qar isə xala bənzəyər. Yaxınlıqdakı qayalığa qaçıb daşların arasından süzülən bulaq suyundan içər, ovcumuzda gətirib daşların üzərində olan xına dediyimiz boyanın üzərinə töküüb, qarışdıraraq əlimizə yaxardıq. Dərələrdə, çəmənlərdə bizə sarı boylanan kəklikotundan, qırxbuğumdan yığar, solmaz çiçəyindən dəstə bağlardıq. Təmiz dağ havasında yanaqlarımız qızardı. Beləcə, xatirələrlə dolu yaylaq həyatımız davam edərdi. Biz belə görüb, belə yaşamışıq. Baş buludlara dəyən dağların yaşıl yamaclarına yayılan sürülər, köhlən atların tarixin qədim qatlarından gələn kişnərtisi, yağın yağışlar, düşən dolular, alaçıqlar elə bir möhtəşəm mənzərə yaradırdı ki, dünyanın ən böyük rəssamı belə bu mənzərəni canlandırma bilməz.

Bu mənada, "Milli Yaylaq Festivalı" xalqımızın kökü min illərə söykənən zəngin yaylaq ənənələrinin və elat mədəniyyətinin yaşadılması və təbliği məqsədilə genişmiqyaslı el şənliyi formatında düşünüldü və hazırlanmış orijinal layihədir. Həm də geniş coğrafi məkanda yaşayan türksoylu xalqların ortaq tarixi ənənələrinin və mədəniyyətlərinin qarşılıqlı tanınması və bu istiqamətdə xalqlararası mədəni-etnoqrafik, elmi-praktiki əməkdaşlıq üçün uğurlu və əlverişli platformadır. Eyni zamanda festivalın əsas hədəfləri dayanıqlı turizm məkanını orijinal etnoqəsbə yaratmaqla, ölkədə müasir turizm sektoruna yenilik və unikalıq bəxş etmək, hər il ənənəvi şəkildə "Milli Yaylaq Festivalı"nı təşkil etməklə, ölkəmizin turizm cazibədarlığının artırılmasına və beynəlxalq aləmdə tanınmasına töhfə verməkdir. Azərbaycanın millimənəvi dəyərlərinin təbliği, yaylaq və elat mədəniyyətinin yaşadılması və beynəlxalq miqyasda tanınması məqsədilə Üçüncü Milli Yaylaq Festivalı iyulun 5-dən 7-nə kimi Göygöldə keçirilib. Artıq ikinci ildir ki, Göygöl bu tədbirə ev sahibliyi edir. Xan yaylağında üç gün davam edən festivalda Cıdır meydanı, "Yaylaq bazarı", "Sənətkarlıq guşəsi", "Dədə Qorqud ocağı" (tamaşalar üçün səhnə), "Pəhləvan meydanı" (yarış sahəsi), "Aşıq Ələsgər ocağı", "Yaylaq süfrəsi" və digər tematik sahələr mövcuddur.

Festival çərçivəsində genişmiqyaslı el şənlikləri nümayiş etdirilir. Festivalda yerli təmsilçilərlə yanaşı, xaricdən də çoxsaylı qonaqlar iştirak edir. Qeyd edək ki, festival ilk olaraq 2019-cu ildə Gədəbəy rayonunda, 2022-ci ildə isə Göygöl rayonunda keçirilib. Festival "Cavad xan" Tarix və Mədəniyyət Fondu ilə "Kap.az" Fərqli Turizm MMC-nin təşkilatçılığı, Dövlət Turizm Agentliyi, Gənclər və İdman Nazirliyi, Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Agentliyi (TİKA), Dünya Etnoidman Konfederasiyası, Gəncə şəhər, Göygöl Rayon İcra hakimiyyətləri, Dövlət Məşğulluq Agentliyi və KOBİA-nın dəstəyi ilə gerçəkləşib. Güman edirik ki, qarşıdakı illərdə Yaylaq Festivalı Qarabağda, dağlar qoyununda yerləşən Laçın, Kəlbəcər yaylaqlarında keçiriləcək.

Ramidə YAQUBQIZI,  
"Respublika".

